

LUNDS
UNIVERSITET

**Lund University
School of social work
Socialhögskolan
SOL 613
VT 2007**

HELSINGBORG

**Helsingborgs stad
Socialförvaltningen
Förebyggande enheten**

Evidens eller referens?

– Vad påverkar rektors beslut?

Författare: Sofia Wermelin

Handledare: Marcus Persson

Examinator: Anna Angelin

ABSTRACT

Today the school is a given place for preventing social problems. The school struggles continuously to live up to the expectations of balancing preventive social work with pedagogy in a satisfactory way.

The purpose of this essay is to get a picture of priorities of social work in school. I want to know what it is that affects and controls the principal's decision about what kind of social project they will accept and be a part of.

This essay shows that only one of the eleven principals interviewed apply projects based on evidence when they decide about participation in a social project. Instead, the decisions are based on references from other schools. The reason why the principals do not base their judgement on projects which are based on evidence is because they consider the search for results too time consuming.

When there is no requirement that a certain part of the social work in a school must be based on evidence, it leads to the children taking part in different social projects which we can not guarantee are good for them.

One solution can be to guide the principals through a national social teachingplan, which can assure that social work based on evidence are being applied in the municipality schools as well as the independent schools.

Key word: *Evidence, school, social work*

SAMMANFATTNING OCH NYCKELORD

När det talas om sociala problem handlar det ofta om att ”någon” borde ha gjort något mycket tidigare. Idag är skolan en given plats för förebyggande av sociala problem. Skolan får ständigt tampas med att leva upp till förväntningar på en god balansering av pedagogik och förebyggande socialt arbete. Syftet med uppsatsen är att få en inblick i prioriteringen av sociala frågor i skolan. Jag vill ta reda på vad det är som påverkar och styr rektorers beslut om vilka erbjudanden av sociala projekt de tackar ja till. Detta för att se om det finns förutsättningar att implementera evidensbaserat socialt arbete i studiemiljö. Jag använde kvalitativa intervjuer som metod för att kunna besvara syftet. Det som i störst utsträckning påverkar de kvinnliga kommunanställda respondenterna kring beslut om medverkan i sociala projekt är om projektet kan visa upp goda referenser. Ingen av de kvinnliga kommunanställda rektorerna ser till evidens vid medverkan i sociala projekt. De menar dock att det ses som ett plus om projektet är utvärderat. Anledningen till varför de inte ser till evidens idag är att det är för tidskrävande att söka efter det. De manliga kommunanställda rektorerna anser att projektets relevans för verksamheten är det centrala för beslutet kring medverkan i projekt. För dem är också goda referenser viktiga. Ingen av de manliga kommunanställda rektorerna ser till evidens, utan bygger sina beslut på sin egen och lärarnas erfarenheter. Friskolerektorer ser i större utsträckning till evidens än sina kommunala kollegor. Dock inspireras även de av referenser innan beslut om medverkan fastställs. Även friskoleanställda - och manliga kommunanställda rektorer anser precis som sina kvinnliga kommunanställda kollegor att det är för tidskrävande att söka information om projekts evidensvärde. En respondent föreslår en eventuell märkning av metoder, liknande ”Svanenmärkning”, så att det lätt går att se vilka metoder som klassas som evidensbaserade. Enligt studiens författare visar respondenternas svar på att många sociala insatser som skolan väljer att implementera i verksamheten gör de för att det verkar bra, inte för att det verkligen är bra. Då det inte finns några riktlinjer för att en viss andel av det sociala arbetet i skolan ska vara evidensbaserad, leder det till att barn som växer upp tar del av projekten som vi inte kan garantera är av godo. En lösning skulle kunna vara en gemensam plan för det sociala arbetet i skolan. Planen bör leda till en evidenssäkring av såväl det sociala arbetet hos den kommunala skolan som hos friskolan. Om Socialförvaltningens förebyggande enhet vill vara med och bidra till att evidensbaserat socialt arbete ökar i skolan måste de bli bättre på att marknadsföra sin verksamhet och tydliggöra vem skolan kan vända sig till om de har funderingar kring evidens och sociala projekt.

Nyckelord: *Evidens, skola, socialt arbete*

Innehållsförteckning

FÖRORD	4
1. INLEDNING	5
Bakgrund.....	5
Syfte och problemformulering.....	6
Frågeställningar.....	6
Definition av huvudbegrepp.....	6
2. METOD	7
Metodval.....	7
Urval och urvalsmetod.....	8
Tillvägagångssätt och avgränsningar.....	9
Resultatets tillförlitlighet.....	10
Etiska överväganden.....	11
3. HISTORIK	12
4. TIDIGARE UNDERSÖKNINGAR OCH FORSKNING	13
Källkritik.....	14
5. TEORETISK UTGÅNGSPUNKT	14
Teorins konstruktion.....	14
6. RESULTAT, ANALYS OCH TEORETISERING	16
Vad är det som avgör, påverkar och styr beslut om vilka erbjudanden till sociala projekt rektorerna tackar ja till?.....	16
Ser rektorerna till evidens när de väljer projekt?.....	21
Vilka sociala projekt har skolorna deltagit i och hur har rektorerna fått information om dem?.....	24
Vem på skolan beslutar om vilka projekt de ska delta i?.....	26
Vad anser rektorerna är den avgörande faktorn till att evidensbaserat socialt arbete kan börjar komma in i skolan och har skolan någon plan för det sociala arbetet idag?.....	27
7. AVSLUTANDE DISKUSSION	30
8. FORTSATT FORSKNING	32
9. SLUTORD	33
KÄLLFÖRTECKNING	34
BILAGA - Rektorernas tips och tankar till Socialförvaltningen	36

FÖRORD

Min förhoppning med denna C-uppsats är att den ska vara till nytta för såväl skolpersonal som socialarbetare och framförallt barnen som påverkas av våra val och beslut.

Jag vill rikta ett stort tack till hela Socialförvaltningens förebyggande enhet i Helsingborg och framförallt till Gunilla Olsson som givit mig detta uppdrag. Jag vill även tacka henne för den exemplariska handledning hon givit mig under min praktiktermin. Jag vill också framföra ett stort tack till min uppsatshandledare Marcus Persson, för goda råd och för utmärkt vägledning under hela processen. Ett stort tack vill jag också rikta till alla er rektorer som ställt upp med er dyrbara tid. Utan er hade detta arbete inte varit möjligt. Tack till anställda på biblioteket vid Campus Helsingborg samt Helsingborgs Stadsbibliotek för visad god service. Tack till alla er som under arbetets gång kommit med feedback. Era inlägg har varit ovärderliga. Jag vill också tacka Stagneliusskolan i Kalmar som givit mig goda kunskapsgrunder inför vidare studier. Ett tack från hela mitt hjärta vill jag ge alla glädjespridande Kalmarvänner. Trots att ni är långt borta, är ni alltid nära. Jag vill tacka hela min familj för det goda stöd ni ger mig. Mitt varmaste tack vill jag skänka Mattias som stått ut med ockuperandet av datorn under studietiden. Jag sänder även ett extra stort tack till min mamma, som är en underbar mor, lärare, kvinnlig förebild och ett bra bollplank för uppsatsen och livet i stort. Utan dig hade jag inte nått ända hit, därför tillägnar jag dig mitt examensarbete.

Ni har alla varit mycket betydelsefulla för processen och bidragit med viktiga idéer och tips på relevant litteratur och forskning, vilket har lett till att jag kunnat slutföra detta arbete. Kontakta mig gärna om ni har några synpunkter eller frågor om min uppsats, smidigast via mail sofia_wermelin@hotmail.com

Trevlig läsning!

Sofia Wermelin, Paris 2007-05-15

Sofia Wermelin är uppvuxen i Kalmar och började studera till socionom vid Lunds Universitet 2004. Hennes intresse för förebyggande socialt arbete har alltid legat henne varmt om hjärtat och stärktes allt mer, då hon gjorde sin praktik på Socialförvaltningens förebyggande enhet i Helsingborg.

1. INLEDNING

Bakgrund

Då det talas om sociala problem handlar det ofta om att "någon" borde ha gjort något mycket tidigare för att förebygga problemets uppkomst. Tack vare den svenska skolplikten går alla barn i skolan. Därmed blir skolan en given plats för förebyggande av sociala problem. Den ständiga frågan är dock om skolan kan leva upp till förväntningarna på en god balansering av pedagogik och förebyggande av sociala problem?

Mitt intresse för skolfrågor grundar sig i att dessa frågor är otroligt viktiga, eftersom kunskap och goda uppväxtförhållanden är två positiva faktorer som präglar våra liv i stor utsträckning. Även det faktum att min mamma är lärare har en stor betydelse för valet av C-uppsatsens tema, då min ambition är att även ge hennes yrkeskår något de kan ha nytta av. Jag har även många nära vänner som just nu studerar till lärare och jag vet vilken oro åtskilliga lärare och lärarstudenter kan känna över att gå ut och möta barn i svårigheter. Jag vågar nog påstå att dagens lärarutbildning, rektorsutbildning, liksom socionomutbildning på många håll brister i att rusta för denna typ av frågor samt betydelsen av evidens. Många socionomstudenter kommer senare att arbeta med barn och unga och för att kunna hjälpa barnen och deras familjer på bästa sätt anser jag att det är av stor vikt att förstå skolan som organisation, detta för att kunna samarbeta över organisationsgränserna.

Intresset för just förebyggande socialt arbete har alltid legat mig vart om hjärtat och stärktes allt mer då jag gjorde min socionompraktik på Socialförvaltningens förebyggande enhet i Helsingborg. Där var jag bland annat delaktig i ett stort teaterprojekt vid namn Alkohålet. Projektet vände sig till mellanstadiebarn i Helsingborg och drygt 3000 barn såg föreställningen om Nickan, vars mamma är alkoholist. Cirka 200 lärare, fritidsassistenter och elevvårdspersonal gick en utbildning om barn som lever nära missbruk och ett omfattande kringarbete runt problematiken har skett på olika nivåer. Genom information från Socialförvaltningen fick stadens rektorer, anställda på såväl kommunala skolor som friskolor, ta ställning till om de ville medverka i projektet eller ej. Nu har förebyggande enheten givit mig i uppdrag att utreda hur dessa val gick till, vad som påverkar och styr rektorers beslut kring medverkan i sociala projekt, samt hur de får information om dem.

Syfte och problemformulering

Syftet med uppsatsen är att få en inblick i prioriteringen av sociala frågor i studiemiljö och ta reda på vad det är som påverkar och styr rektorers beslut om vilka erbjudanden av sociala projekt de tackar ja till. Idag finns det inga tydliga riktlinjer för det sociala arbetet i skolan. Det kan leda till att barn tar del av projekt som vi inte kan garantera är av godo.

Frågeställningar

De frågeställningar jag arbetar utifrån under uppsatsprocessens gång är:

- Vad är det som avgör, påverkar och styr beslutet om vilka erbjudanden till sociala projekt rektorerna tackar ja till?
- Ser rektorerna till evidens när de väljer projekt?
- Vad anser rektorerna är den avgörande faktorn till att evidensbaserat socialt arbete kan börja komma in i skolan?

Definition av huvudbegrepp

Det finns lika många definitioner av begreppet evidens som det finns sandkorn i öknen. Därför är det viktigt att förtydliga vad jag i denna uppsats menar med evidens.

Begreppet *evidensbaserad* kunskap är hämtat från den medicinska världen (Socialstyrelsen, 2000 sid. 40) och är kunskap som bygger på kontrollerade undersökningar (Sundell & Forster, 2005 sid. 49). Därmed ska flera oberoende forskare ha kommit fram till samma slutsats kring kunskapen för att den ska få kallas evidensbaserad (Sundell & Forster, 2005 sid. 49).

Evidensbaserad prevention är till exempel en korrekt implementerad metod, projekt eller verksamhet som i kontrollerad forskning har visat sig inte orsakat skada och som är effektiv (Sundell & Forster, 2005 sid. 14). Evidensbaserad kunskap ska innehålla åtgärder som har ett genuint stöd i forskningen genom kontrollerade studier och uppföljning (Forster, 2003 sid. 4). För att en metod ska få kallas evidensbaserad måste det finnas vetenskapliga studier som styrker den framförda hypotesen om metoden. Bara för att en metod inte är evidensbaserad behöver det inte betyda att metoden i sig är ineffektiv eller skadlig. Det kan istället bero på att metoden ännu inte är forskad på (Carlsson, 2005). Det värdefulla med evidensbaserad medicin är strävan att skilja mellan tro och vetande samt att nyansera allt som ligger där emellan. Ett bättre beslutsunderlag formas när allt som går att bevisa redovisas med hjälp av vetenskapliga metoder. Detta anser Socialstyrelsen även är ett tillämpligt förhållningssätt för det sociala arbetet (Socialstyrelsen, 2000 sid.48).

Forskning och utvärdering ska ligga som grund för evidensbaserad kunskap i praktiskt socialt arbete, men all värdefull kunskap och därmed kompetens behöver inte nödvändigtvis komma från en fast källa, utan kan komma från flera olika (Socialstyrelsen, 2000 sid.48).

Med *sociala projekt* menar jag projekt som bidrar till att förebygga sociala problem eller förbättra sociala förhållanden för barnen i skolan och/eller på fritiden. Projektet kan innehålla en eller flera komponenter som finns beskrivna i en manual. Den kan vara en enkel mall att följa eller ett mer omfattande material med till exempel metaböcker och DVD – skivor. I bästa fall finns det en organisation bakom som kan ge utbildning och handledning i programmet. Exempel på evidensbaserade sociala projekt kan vara SkolKomet, LifeSkills Training och Olweus mobbingsförebyggande program (Forster, 2003 sid. 10).

Som teori i uppsatsen använder jag mig av Max Webers sociologiska *idealtyper för handlande och för legitimitet*. Idealtyperna för socialt handlande är fyra stycken och bygger på skilda sätt att handla i olika situationer (Månson, 2003 sid. 111). Idealtyperna för legitimitet är också fyra och handlar om legitim maktutövning (Månson, 2003 sid. 112). Idealtypen är en konstruerad tankebild, som framhäver vissa egenskaper på bekostnad av andra (Månson, 2003 sid. 129).

2. METOD

Metodval

För att få svar på mina frågeställningar väljer jag att använda mig av kvalitativ metod, genom kvalitativa intervjuer. Det är elva intervjuer av grundskolerektorer som ligger till grund för min empiriska undersökning. De kvalitativa intervjuerna karaktäriseras av förhållandevis enkla och raka frågor, som gång efter annan leder till mycket komplexa och innehållsrika svar (Trost, 2005 sid.7). I sin tur leder det till att jag får ett väldigt gediget material att arbeta utifrån, vilket ger en gynnsam förutsättning för mitt uppsatsarbete. Mitt metodval medför att jag kan ställa följdfrågor under intervjutillfällena för att få en större insikt. Fördelen med att välja kvalitativa intervjuer som metod för denna uppsats är att jag får en djupare förståelse i ämnet, då respondenterna själva får möjligheten att beskriva sin situation med egna ord. Genom de kvalitativa intervjuerna får jag en inblick i hur respondenterna funderar och känner, vilka erfarenheter de har och hur deras föreställningar kring ämnet ser ut (Trost, 2005 sid.23).

Syftet med mitt metodval är att föra forskningen framåt och att redogöra för hur en liten del av den sociala verkligheten ser ut (Trost, 2005 sid.23). Om vi bortser från den första frågan i min frågeställning, det vill säga, vad är det som avgör, påverkar och styr beslut om vilka erbjudanden till sociala projekt rektorerna tackar ja till, vilken jag öppnade samtliga intervjuer med, så tillämpar jag en låg grad av standardisering som intervjuform, genom att jag tar frågorna i den ordning som faller sig naturligt. Respondenten får styra ordningsföljden och följdfrågorna formulerar jag utifrån respondentens tidigare svar. Vid låg grad av standardisering är variationsmöjligheten stor (Trost, 2005 sid.19), ändå blev svaren ganska lika. Jag tillämpar också ostrukturerad intervjuform, då svarsalternativen är öppna. Det är då den tillfrågade som bestämmer strukturen på svaren (Trost, 2005 sid.20).

En kvalitativ intervju skiljer sig inte så mycket från ett vardagssamtal, förutom att tema och tidpunkt är mer strukturerat (Magne, Holme & Solvang, Krohn 1997, sid. 108). En fördel med mitt metodval är att jag genom de kvalitativa intervjuerna kommer nära källan för att få svar på mina frågeställningar (Magne, Holme & Solvang, Krohn 1997, sid. 14).

Urval och urvalsmetod

Valet av respondentgrupp föll sig naturligt, då det var just skolledares tankar och idéer som min uppdragsgivare ville få undersökt. När det var dags att kontakta intervjupersonerna var min förhoppning att en så blandad grupp av rektorer som möjligt ville medverka. Min önskan var att respondentgruppen skulle spegla staden i stort, genom en blandning av manliga och kvinnliga rektorer, kommunanställda och friskoleanställda, stadsskolor och landsbygdsskolor, skolor med hög socioekonomisk status och skolor med lägre socioekonomisk status. Enligt min mening fick jag det som jag ville.

I tabellen nedan ser ni till vänster antalet grundskolerektorer i Helsingborg och till höger ser ni mitt urval av respondenter till uppsatsen.

Grundskolerektorer i Helsingborg 2007	Rektorsrespondenter 2007
48 rektorer	11 rektorer
24 kvinnliga kommunanställda rektorer	6 kvinnliga kommunanställda rektorer
8 manliga kommunanställda rektorer	2 manliga kommunanställda rektorer
9 kvinnliga friskoleanställda rektorer	2 kvinnliga friskoleanställda rektorer
7 manliga friskoleanställda rektorer	1 manlig friskoleanställd rektor

(Helsingborg, 2005)

Förtjänsterna med mitt material är att ingen har gjort denna undersökning tidigare samt att den är relativt representativ genom de många respondenter som ställde upp. Begränsningarna innefattar att det i det stora hela ändå är få respondenter, framförallt genom det låga antalet av manliga medverkande friskolerektorer.

Tillvägagångssätt och avgränsningar

Allt började med att jag fick i uppdrag av Socialförvaltningens förebyggande enhet att undersöka vad det är som avgör, påverkar och styr beslut om vilka erbjudanden till sociala projekt rektorer tackar ja respektive nej till. Min första kontakt med de blivande intervjupersonerna gick via e-post. Jag kontaktade samtliga rektorer i Helsingborg, såväl kommunala skolor som friskolor och förklarade vem jag var och mitt syfte med uppsatsen. Jag fick snabbt svar från kvinnliga rektorer på kommunala skolor. Med mitt e-postmeddelande lyckades jag dock inte att väcka manliga - och friskolerektorers intresse, så jag kontaktade några slumpmässigt utvalda via telefon för att se om de var intresserade att medverka i studien. På så sätt fick jag ihop 11 intervjupersoner. Samtliga intervjuer (förutom tre, som skedde via telefon på grund av bland annat tidsbrist från respondenternas sida) ägde rum på respondenternas arbetsrum, vilket gav mig en inblick i deras arbetsmiljö och situation. Tankarna gick också till Trosts (2005, sid. 44) idé kring platsens betydelse för empiriinsamling. Sannolikt känner sig respondenterna tryggare på sitt arbetsrum än om de kommit till Socialhögskolan för intervju. Än värre menar jag att konsekvenserna torde bli om intervjuerna genomförts hos Socialförvaltningen. Platsen hade eventuellt påverkat dem att svara som de förmodar att Socialförvaltningen vill, istället för deras egna åsikter och tankar, vilka jag menar framkommit i och med de genomförda intervjuerna. Under intervjuerna använde jag mig av en intervjuguide som stöd, men tillämpade som sagt i övrigt ostrukturerad intervjumetod som Trost (2005 sid.20) skriver om. Intervjuerna varade mellan 17 minuter till 1 timme och 43 minuter. Genomsnittstiden för en intervju låg runt 45 minuter. Jag hade under intervjuerna inga religiösa eller politiska accessoarer som enligt Trost (2005 sid. 56) kan påverka och dra fokus från annat än intervjufrågorna. Mitt tillvägagångssätt att finna relevant litteratur har skett via sökningar på Internet och tips från bibliotekarierna, handledare samt lärare vid Lunds Universitet. Samma dag som intervjun genomfördes transkriberade jag den för att se så att jag inte missat att fånga upp något i det verkliga rummet. De enda intervjuerna som inte transkriberades fullt ut var de tre telefonintervjuerna samt en intervju där rektorn avböjde att bli inspelad. De intervjuerna skrevs efteråt ner från minnet.

Då deras svar inte avvek i någon större utsträckning från de övriga respondenternas, menar jag att det inte påverkar min framställning något avsevärt att de inte blev transkriberade. Jag är även medveten om de stora tidsskillnaderna mellan intervjuerna. Vi kräver dock alla olika mycket tid för att svara på frågor, förklara oss och vidareutveckla resonemang. Intervjun som tog 17 minuter var effektiv tid där frågorna successivt gick igenom, i jämförelse med de längre intervjuerna där intervjupersonen och jag bland annat diskuterade rektors- tillika socionomutbildningarna, skolhistorik eller blev avbrutna etcetera. Alla svarade på frågorna vare sig det tog 20 minuter eller 40 minuter och därigenom påverkar inte tidsskillnaderna slutresultatet.

Socialförvaltningen har som uppdragsgivare formulerat uppsatsämnet. Uppdragsgivaren har formuleringsprivilegiet, men det är jag som författare som har ansvaret för genomförandet (Paulsson, 1999 sid. 21) och för uppsatsens innehåll. Jag avgränsar mig ständigt genom att under uppsatsarbetets gång påminna mig själv om arbetets syfte och frågeställningar. Genom att endast intervjua rektorer sker också en avgränsning. Andra intressanta respondenter hade till exempel kunnat vara rektorstuderande, rektorer från andra kommuner, lärare, elever, personal från Socialförvaltningens förebyggande enhet, politiker, socialchefen, föräldrar till grundskoleelever, projektarrangörer etcetera. När de kvalitativa intervjuerna var gjorda analyserade jag dem och sist men inte minst tolkade jag dem utifrån Max Webers teori kring de sociologiska idealtyperna vilka jag kommer att belysa mer utförligt i nästa kapitel.

En avgränsning jag valt att göra är att jag i uppsatsen inte kommer att redogöra något svar för huruvida socialt arbete hör hemma i skolan eller ej.

Resultatets tillförlitlighet

Validitet och reliabilitet avser kvalitén hos data. Validitet är värdet, det vill säga användbarheten och relevansen hos data. Reliabilitet står för datas tillförlitlighet, stabilitet och homogenitet (Kylén, 2004 sid. 140). Jag anser att i och med de kvalitativa intervjuerna har jag fått den information jag behöver för att uppfylla uppsatsens syfte. Jag anser att den litteratur och de forskningsrapporter jag kopplar den insamlade empirin till utgörs av en hög validitet. Detta baserar jag på att den relevanta litteraturen är rekommenderad studentlitteratur och forskningsrapporter på hög nivå. Jag som var närvarande vid intervjutillfällena anser det sannolikt att respondenterna svarat ärligt på frågorna, då de av allt att döma inte svarat på ett sätt som de trodde de borde svara, utan tog hänsyn till vad de själva ansåg.

Jag bygger denna förvisning på att respondenterna inte haft någon anledning att fabulera, utan att de har svarat utifrån deras egna tankar kring socialt arbete i skolan och hur situationen ser ut idag. Även reliabilitetsfaktorn anser jag är hög, då jag har sammanställt uppsatsen med intentionen att uppsatslämnarnas svar kommit fram rättvist. De metoder och källor jag använt i uppsatsen anser jag inte har kunnat påverka grunden i empirin, vilket också leder till hög reliabilitet (Kylén, 2004 sid. 140).

De två redan nämnda metodbegreppen validitet och reliabilitet kan kompletteras med begreppet objektivitet, det vill säga i vilken utsträckning värderingar påverkar studien (Trost, 2005 sid. 48). Redan vid första e-postkontakten klargjorde jag min roll som socionomstudent tillika uppdragstagare åt Socialförvaltningens förebyggande enhet. Detta för att tillfredsställa öppenheten, så respondenterna förstod vilken roll jag hade. Jag kan inte föreställa mig att respondenternas svar skulle ha varit annorlunda om någon annan student fått uppdraget. Dock påverkas garanterat analysen av vem som skriver uppsatsen, beroende på val av teori, metod och värderingar.

Etiska överväganden

Konfidentialitetskravet uppfylls genom att intervjupersonernas anonymitet skyddas i och med att jag inte röjer deras eller skolans namn. Då uppsatsen bygger på kvalitativ metod kan dock total anonymitet aldrig uppstå, då jag personligen vet vilka intervjupersonerna är (Trost, 2005 sid. 41). Som tumregel för allt socialt arbete jag medverkar i, vare sig det handlar om klienter, vårdtagare eller respondenter, överlåter jag möjligheten till kontakt utanför arenan till personen vars anonymitet jag vill skydda. Detta för att upprätthålla tystnadsplikten, då personens anonymitet, i detta faller utifrån uppsatsen, kan röjas. I och med att intervjupersonerna fick möjligheten att själva bestämma på vilket sätt de ville medverka, genom till exempel tid, plats samt godkännande av att bli inspelad eller ej uppfylls kravet på respondenternas självbestämmande. Som uppdragstagare var jag i början kluven till kravet på autonomi och såg det som ett forskningsetiskt dilemma. Kravet på autonomi innebär att den data som jag fått fram från enskilda respondenter endast får användas för denna studie. Jag får således inte lämna ut uppgifter som inhämtats för undersökningen till andra sammanhang. Min kluvenhet byggde på att vid röjande av vissa rektorers namn eller skola skulle kunna leda till bland annat direkt förbättring av samverkan mellan Socialförvaltningen och den enskilda skolan, bättre samverkan mellan skolan och andra myndigheter samt ett gynnsammare alkoholskade- och drogförebyggande arbete för barnen.

Dock kom jag och uppdragsgivaren tidigt i processen överens om att slå vakt om autonomikravet. Jag lämnar därmed inte ut detaljuppgifter som jag samlat in för undersökningen till uppdragsgivare eller annan intressent. En etisk fördel med uppsatsen är att jag inte är från Helsingborg och därmed inte känner någon av respondenterna eller deras närstående.

3. HISTORIK

Under 1800-talet var skolan central för omvandlingen av samhället. För att socialisera och ta hand om industriarbetarnas barn inrättades den allmänna folkskolan. Genom skolan skulle barnen från de lägre klasserna i samhället uppfostras, medan medel- och överklassens barn skulle bildas. Detta skedde genom att barn från olika klasser gick i olika skolor. Under 1900-talet skedde en ny förändring inom skolan och barn från skilda samhällsklasser började successivt gå i samma skola. Målet var att inrätta en skola för alla (Denvall & Vinnerljung, 2006 sid. 104). Det var under andra hälften av 1900-talet som strävan av att utveckla en vetenskaplig kunskapsbas för det sociala arbetet började växa fram. Forskningsmetoder och forskningsresultat skulle integreras med praktiken (Rosen, 2006 sid. 235). I och med förändringen till ett mer professionellt socialt arbete, där särskilda kunskaper betonades, argumenterades det för utbildning av socialarbetare (Blom, Morén & Nygren, 2006 sid. 20). I Sverige skedde akademiseringen av ämnet socialt arbete 1979 (Wikipedia, 2006). Det råder delade meningar om huruvida evidensbaserad kunskap inom socialt arbete ska ses som något positivt eller negativt. De som förespråkar evidens anklagas ofta för att tillämpa ett alltför tekniskt eller kliniskt kunskapsbegrepp i förhållande till den komplexitet som vidhåftar sociala förhållanden och insatser (Blom, Morén & Nygren, 2006 sid. 18). Genom den ämnesbeskrivning som inrättades vid den första professuren redogjordes det för vilka förväntningar som ställdes på det nya ämnet:

”Professuren i socialt arbete är inriktad på studiet av sociala problem och åtgärder för lösning av dessa. Här innefattas analys av dels orsaker till sociala problem som i vårt samhälle drabbar personer, grupper, lokalsamhällen etc., dels problemens bakgrund i samspelet mellan individerna och deras sociala miljö. Forskningsområdet innefattar vidare analys av olika former för lösningar av sociala problem, utveckling av kunskaper som kan omsättas i förebyggande åtgärder och utformning av åtgärder för den praktiska verksamheten på det sociala området” (Högskoleverket, 2003 sid.21).

4. TIDIGARE UNDERSÖKNINGAR OCH FORSKNING

Skolforskningen är oändlig, med forskning kring till exempel pedagogik, arbetsmiljö och skolan som organisation. Forskning om skolan, om evidens och om socialt arbete finns det gott om, men utbudet där dessa kategorier är förenade är begränsat. Nedan presenteras de utvalda utredningar och undersökningar som anknyter till uppsatsens syfte och frågeställningar.

Mats Ekholm (2000) (red.) har skrivit *Forskning om rektorer – en forskningsöversikt*. I undersökningen framkommer vikten av att veta hur rektorer arbetar och tänker för att kunna förstå hur skolan kan bli bättre för det växande släktet. Undersökningen har relevans för min studie på det sättet att jag vill koppla min empiri till forskning om ledarskapet i skolan, då det är rektorers svar jag bygger min uppsats på. Martin Forsters (2003) *Prevention av missbruk och kriminalitet. Vad kan skolan göra?* Forsters studie innehåller relevant fakta om prevention och vad skolan kan göra, vilket har hög relevans för min undersökning. På ett tydligt sätt redogör han bland annat för skolans vanligaste hinder vid implementering av sociala metoder och projekt. Syftet med hans rapport är att ge ett evidensbaserat beslutsunderlag för att välja mellan olika preventiva insatser inom skolan. I undersökningen kommer Forster (2003) fram till vikten av att vid val av program både ansvarar för att det är evidensbaserat och tar hänsyn till hur det ska implementeras i verksamheten. Hans förslag är att först plockar fram ett urval av olika program som har evidens och därefter väljer det program som det finns störst förutsättning att implementera. Utifrån detta vill jag i min undersökning även få svar på vad rektorerna anser är förutsättningarna för att implementera evidensbaserat socialt arbete i studiemiljö. Även Persson & Svensson (2005) tar i sin bok *Drogförebyggande arbete i skolan - möjligheter och dilemman* upp skolans roll till socialt arbete. Boken ger en bra översikt över det sociala arbetet i skolan. Sundell & Forsters (2005) har skrivit rapporten *Forskning om att förebygga beteendeproblem hos barn*. Studiens syfte är att redovisa forskning kring hur barn och ungas problembeteenden kan förebyggas. De rapporterar att internationell forskning visar att vissa insatser är mer effektiva än andra när det gäller att förebygga att barn och unga utvecklar problembeteenden. I undersökningen kommer de fram till att Sverige behöver satsa på kontrollerad forskning för att identifiera vilka insatser som fungerar preventivt just här. De menar även att vi är i behov av en organisation som utbildar i preventionsarbete utifrån evidensbaserade metoder, samt att stödet från politiker, chefer och tjänstemän i förändringsarbetet fortsätter.

Verner Denvall & Bo Vinnerljung (red.) (2006) har skrivit boken *Nytta och fördärv – socialt arbete i kritisk belysning* i vilken de bland annat skriver att det finns en omfattande kunskap om konsekvenserna av socialt arbete, men att den inte tillämpas.

Källkritik

Majoriteten av de böcker jag använder mig av är skrivna av personer knutna till Lunds Universitet. Böckerna är rekommenderad studentlitteratur och utvärderad av fackmän. Uppsatsens teori har jag hämtat från såväl primär- som sekundär källan. Anledningen till varför jag väljer att hänvisa även till en sekundär källa är för att författaren använder ett enklare språk, vilket jag vill tillämpa i denna studie för att det ska bli lättare att förstå teorin. Uppsatsens huvudkälla är den data som framkommit genom intervjuerna. Genom den utlovade anonymiteten är intervjuernas validitet stor, eftersom de har haft möjlighet att berätta fritt, utan att känna att deras egen eller skolans identitet avslöjas. Då huvudparten av intervjuerna transkriberades leder det till att dess äkthet bevaras över skivprocessens gång. Dock måste det påpekas att intervjuaren har tolkningsföreträde, vilket kan leda till att orden missförstås och därigenom fel tolkas.

5. TEORETISK UTGÅNGSPUNKT

Jag har valt att teoretisera mitt material utifrån Max Webers (1864-1920) sociologiska idealtyper för handling och legitimitet (Weber, 1983). Teorin integreras direkt i kapitel 6 där resultatet behandlas. Idealtyper är tankebilder som kan användas för att förstå verkligheten. Forskare använder idealtyper som ett instrument för att försöka fånga verklighetens mångfald. Nyttan i Webers idealtyper ligger i att de kan bidra till mer kunskap om konkreta kulturella formers sammanhang och vilken betydelse det i så fall kan ha (Månson, 2003 sid. 109). Som ovan nämnt är idealtyperna bra till att använda som en jämförelse med verkligheten. Dock menar Weber enligt Månson (2003 sid. 109) att det är direkt farligt att tro att idealtyperna är empiriskt giltiga eller att de uttrycker faktiska krafter i verkligheten.

Teorins konstruktion

Sociologi enligt Weber ”är en vetenskap som försöker förstå meningen i ett socialt handlade och därigenom klargöra orsakerna till dess förlopp och verkningar” (Månson, 2003 sid. 111). Webers sociologiska idealtyper grundar sig på fyra olika varianter av social handling (Weber, 1983 sid. 18):

1. *Traditionellt handlande*, det vill säga handlingar som styrs av tradition eller ingrodda vanor.
2. *Affektuellt handlande*, det vill säga handlingar som är bestämda av aktörens specifika affektioner och känslotillstånd.
3. *Värderationellt handlande*, det vill säga handlingar som bestäms av en medveten tro på den etiska, estetiska, religiösa etcetera egenvärdet hos ett beteende, oberoende av handlingen effekter.
4. *Målrationellt handlande*, det vill säga handlingar som utförs för att uppnå vissa bestämda mål. I detta handlande kalkylerar aktören över vilka handlingar som bäst och effektivast leder till uppnåendet av det uppsatta målet.

Teorin är relevant för min studie eftersom de fyra idealtyperna för handlande kan ge en förklarande förståelse av rektorernas handlingsätt. Då rektorerna bygger sina beslut på referenser kan det kopplas till ett traditionellt handlande, eftersom rektorerna då eventuellt handlar som de alltid har gjort. Bygger deras beslut på att projektet är evidensbaserat agerar de troligtvis utifrån ett målrationellt handlande. Detta i och med att de i sitt beslutshandlande väger in vilket projekt som leder till effekt. I resultat och analysdelen kommer jag även att använda mig av Webers fyra idealtyper för legitim maktutövning (Weber, 1983 sid. 26). Begreppet har betydande vikt för studien i och med att rektorer utövar makt som berör många människor, då deras handlingar ingår i en organisatorisk ordning (Månson, 2003 sid. 112). Min önskan är att de sociologiska idealtyperna kommer att hjälpa till att förklara och förstå forskningsmaterialet. Förhoppningsvis kommer idealtyperna att göra materialet begripligt och meningsfullt i och med att de tydliggör skillnaderna mellan olika rektorers sätt att handla. En individ kan uppfatta en social ordning som legitim enligt följande:

1. På grund av tradition, en ”det har alltid varit så - mentalitet” (*traditionell legitimitet*).
2. På grund av en känslomässig baserad tro på ett ideal, en uppenbarelse eller förebild (*karismatisk legitimitet*).
3. På grund av en värderationell tro på absoluta världens giltighet (*värderationellt handlande*).
4. På grund av att ordningens regler eller stadgar betraktas som legitima av aktören (*målrationell legitimitet*).

Denna legitimitet (*målrational legitimitet*) kan i sin tur vara av två slag: (a) den är legitim därför att den är en gemensam överenskommelse mellan aktörerna, eller (b) reglerna eller stagarna har skapats av en myndighet som aktören anser vara legitim och därför samtycker till (Weber, 1983 sid. 26).

6. RESULTAT, ANALYS OCH TEORETISERING

Kapitlet är upplagt som så, att under varje fråga redovisas respondenternas svar och efter det analyseras och teoretiseras de. Flertalet av frågorna börjar med en redovisning av de kvinnliga kommunanställda rektorernas svar, som följs av de manliga kommunanställda rektorernas redogörelser, vilket i sin tur följs av friskolerektorernas redovisningar. Jag har gjort valet att slå samman såväl manliga – som kvinnliga friskolerektorers svar, till en redovisningsgrupp. Detta på grund av, att på ett tydligare sett urskilja eventuella divergenser mellan kommunanställda - och friskoleanställda rektorers svar. För att det valet inte ska ha någon negativ påverkan på materialet har jag valt att då eventuella skillnader i sakfrågor mellan kvinnliga - och manliga friskolerektorer uppstått valt att redovisa just dem utifrån genus. De frågor som redovisas i kapitlet är: Vad är det som avgör, påverkar och styr beslut om vilka erbjudanden till sociala projekt rektorerna tackar ja till? Ser rektorerna till evidens när de väljer projekt? Vilka sociala projekt har skolorna deltagit i och hur har rektorerna fått information om dem? Vem på skolan beslutar om vilka projekt de ska delta i? Vad anser rektorerna är den avgörande faktorn till att evidensbaserat socialt arbete kan börjar komma in i skolan och har skolan någon plan för det sociala arbetet idag?

Vad är det som avgör, påverkar och styr beslut om vilka erbjudanden till sociala projekt rektorerna tackar ja till?

Alla kvinnliga kommunanställda rektorer uppger att det är skolans och lärarnas behov som styr valet av projekt. Skolans situation och att temat för projektet är aktuellt för verksamheten och i samhället är något som majoriteten anser är avgörande. Bland det mest betydelsefulla för de kvinnliga kommunanställda rektorernas val kring medverkan i sociala projekt är om projektet kan visa upp goda referenser. En av respondenterna förklarar det som så att de tar reda på om projektet har givit resultat på andra skolor, för att se att syftet och målet med projektet nåtts eller är på väg att nås, då hon menar att det kan ta viss tid innan resultaten av sociala projekt märks.

En annan kvinnlig kommunanställd respondent redovisar under intervjutillfället att den avgörande faktor är "...vad de (projektarrangörerna, min parents) har för erfarenhet och vad vi har för erfarenhet av dem". Fyra av de sex kvinnliga kommunanställda respondenterna uppger att de på ett eller annat sätt tar referenser av projekt från kollegor, lärare, via Internet eller från andra skolor. Endast en av de kvinnliga kommunanställda rektorerna anger att referenser är av mindre intresse, men att de på annat sätt undersöker att projektet är seriöst. Fyra stycken talar om att projektets marknadsföring och presentation är viktiga för hur beslut om delaktighet ska bli samt på vilket sätt arrangören informerar om projektet. Dessa fyra värdesätter även professionellt upplägg av projektet samt hur det organiseras. Två av de kvinnliga kommunanställda respondenterna tar även upp att de vid beslut om medverkan också väger in vem arrangören är och dess seriositet. En rektor vill gärna ha en koppling till någon myndighet eller en rekommendation från till exempel Skolverket för att välja att medverka. Hon nämner också att hon vill ha en lokal förankring, att lärarna själva arbetar med den sociala biten. Hon säger att det är svårt att komma in i verksamheten för externa personer och projekt. Två kvinnliga kommunanställda rektorer poängterar fördelarna med projekt som har en helhetssyn och ett långsiktighetsperspektiv. En av de två uppskattar arbete på bred front, att även föräldrarna blir engagerade i projektets syfte. Hon menar att det leder till att både läraren i skolan och föräldrarna hemma förmedlar samma budskap, så att barnet får samma direktiv vare sig den är i skolan eller hemma. Förutom ovan nämnda alternativ menar en rektor att det som rektorer själva tror på kan vara en avgörande faktor. En rektor värdesätter att projektet ska vara intressant, samt en kvinnlig kommunanställd rektor värdesätter att projektet har ett tydligt syfte som en avgörande faktor huruvida skolan tackar ja till projektet eller inte.

Båda de manliga kommunanställda rektorerna anser att projektets relevans för verksamheten är det centrala i beslutet kring huruvida de tackade ja till projektet eller ej. De nämner precis som deras kvinnliga kollegor även vikten av seriositet, presentationens upplägg, rektorns intresse, goda referenser, intresse hos personalgruppen och att projektet är praktiskt genomförbart. En av de manliga rektorerna anser att kostnaden för projektet är avgörande samt det faktum att projektet presenterades i rätt tid. Den andra manliga rektorn anser även att det inte får vara för mycket villkor och förutsättningar för skolan att behöva förhålla sig till för att medverka i ett projekt.

Två av de tre friskolerespondenterna svarar att det som är avgörande för vilka projekt de tackar ja till beror på projektets seriositet, att promotorerna är utbildade, samt att det finns ett klart och tydligt syfte med projektet. Goda referenser påverkar också valet av projekt. Den manliga rektorn ser dock i större utsträckning än sina kvinnliga friskolekollegor till referenser. En av de kvinnliga friskolerektoreorna ser också till referenser, men än mer till effektivitet och anser att forskningen bör ta mer plats som beslutsunderlag. Den andra kvinnliga friskolerektorn säger att evidens är det viktigaste för valet av projekt, även om också hon tillämpar referenser. Hon påpekar även vikten av att utgå ifrån skolans behov och vilka eventuella riskfaktorer som finns. Den manliga friskoleanställda rektorn anser även att arrangörerna bör ta upp de positiva bitarna med narkotika, alkohol och rökning, ”annars blir det inte trovärdigt för barnen” säger han.

En av elva respondenter sätter evidens i det främsta rummet då det är dags att välja projekt. Det sociala arbetet har enligt Denvall och Vinnerljung (2006, sid. 15) av någon outgrundlig anledning lyckats klara sig ifrån krav på evidensbaserad kunskap förbluffande länge, vilket de anser är förbryllande då socialt arbete i mångt och mycket berör människor på djupet och kan vara oerhört ingripande. Frånvaron av kunskap om det sociala arbetets konsekvenser är enligt författarna även förvånande ur den aspekten att vi i vårt vardagsliv bedömer allehanda fenomen utifrån förtjänst eller bristfällighet. Ett glas rödvin kan å ena sidan vara bra för hjärtat, men kan också vara ett glas som leder till alkoholrelaterade sjukdomar eller död. Omega-3 fetterna i fisken sägs vara nyttiga, men det kontrast snabbt med fiskens påverkan av dieselutsläpp eller att den håller på att bli utfiskad (Denvall & Vinnerljung, 2006 sid. 15). Dessa tankegångar känns säkert igen. Diskussionen om evidensbaserat socialt arbete i skolan däremot, vars syfte är att förebygga eller lindra sociala problem, kontra ineffektiva insatser, den diskussionen är inte lika vanlig.

En av respondenterna pekar på att det är svårt för externa personer att komma in i skolan med sitt projekt. Då skolan använder sig av externa resurser kan det uppstå problem. Insatsen ska fogas in i både skolans och aktörens övriga verksamhet, vilket kan leda till att det förebyggande arbetet hamnar utanför lärarnas kontroll. Skolpersonalen vet då inte vad som sker i mötet mellan elever och den externa aktören. Det är viktigt med samordning då skolan anlitar externa aktörer. Detta så att skolans personal finns med och följer insatsen för att kunna foga in temat i den ordinarie verksamheten (Persson, 2005 sid. 74-75).

Om samordning inte sker lämnas insatsen över till den externa aktören som inte längre kompletterar, utan ersätter skolans förebyggande insatser. Å ena sidan förstår eleverna att skolan inte själva kan hantera frågan på egen hand. Det kan leda till en uppfattning om elevens utanförskap och misslyckande i skolan. Å andra sidan kan den externa aktören ge möjligheter till extra hjälp genom resurser som skolan saknar (Persson, 2005 sid. 74-75). Det är viktigt med en tydlig ledare som kan organisera en fungerande samverkan. Ledarstilen i skolan är betydelsefull för att en skolförbättring ska kunna lyckas. Ledaren måste vara engagerad i förändringsprocessen, ta en aktiv initierande roll och ha ett huvudfokus på undervisning och lärande. Skolledningen måste kunna utöva sitt ledarskap på ett sätt så att verksamheten når de höga krav samhället har på skolan. För att klara det bör ledarskapsarbetet bedrivas systematiskt och skapa vägar för en förbättrad samverkan mellan skolan och andra organisationer i samhället (Ekholm, 2000). När det handlar om sociala frågor kan en sådan samverkanspartner till exempel vara Socialförvaltningen.

För att respondenterna ska tacka ja till ett socialt projekt anser ett par av dem att det är av stor vikt att det sociala projektet har en helhetssyn samt ett långsiktighetsperspektiv, eftersom det enligt rektorerna leder till bättre effekt. Internationell forskning har visat att vissa insatser är mer effektiva än andra när det gäller att förebygga sociala problem hos barn och unga (Sundell & Forster, 2005 sid. 34). Rektorernas resonemang kan kopplas till undersökningar som enligt Sundell & Forster (2005 sid. 36) har visat att långsiktighetsperspektivet är viktigt att ha med i beräkningen eftersom effekten av projekt ibland först visar sig efter flera år.

En av respondenterna åberopar projekt där arrangören tar upp även positiva bitarna med narkotika, alkohol och rökning. Det kan å ena sidan kännas som ett relativt provokativt uttalande. Samtidigt har det visats sig att enbart information om alkoholens och drogers verkningar och faror kan leda till ökad motivation hos barn och unga att pröva dem. Användning av skräckpropaganda har inte heller visats sig ge någon effekt, eller i värsta fall negativ effekt (Sundell & Forster, 2005 sid. 30). En av friskolerektorerna ser till riskfaktorer vid valet av projekt. Inom preventionsforskningen finns en strävan att finna riskfaktorer som identifierar barn som har en större risk att få problem senare i livet. Syftet med att söka riskfaktorer är enligt Forster (2003 sid. 5) att få möjligheten att rikta insatser till rätt individ och att utforma insatser så att de kompenserar påvisade risker. Ett exempel kan vara att om tillgången på droger är en riskfaktor finns det skäl att lägga upp projektet på ett sätt som minskar den tillgången (Forster, 2003 sid. 5)

En fördel med att arbeta utifrån riskfaktorer är att de kan vägleda utvecklingen av förebyggande metoder, så att de blir mer effektiva. Anledningen är att när själva faktorn hittats leder det till att preventionsprogrammet inriktar sig på som tidigare nämnt att till exempel minska tillgången på droger (Forster, 2003 sid. 5).

Goda referenser är det som flest rektorer hänvisar till som påverkansfaktor vid val av medverkan i sociala projekt. För att försöka förstå varför svaret ser ut som det gör vill jag ur ett sociologiskt perspektiv förklara tänkbara orsaker till det, samt skönja eventuella konsekvenser. Jag menar att respondenternas svar faller in under Webers sociologiska idealtyper för handlande. Då rektorerna använder sig av referenser kan det kopplas till Webers teori om *traditionellt handlande*. Detta i och med att deras metod att välja projekt kan ses som en traditionell och inrotad vana. Svaren tyder också på att rektorerna använder sig av *affektuellt handlande*, då många väljer projekt utifrån specifika affektioner och känslotillstånd (Weber, 1983 sid. 18). Att respondenterna uppskattar och påverkas av professionellt genomförd marknadsföring av projekt, kan ses som en *akilleshäl*. Webers idealtyp *värderationellt handlande* är handlingar som enligt Månson (2003, sid. 111) bestäms av en medveten tro på det etiska, estetiska, religiösa etcetera, egenvärdet hos ett beteende, oberoende av handlingens effekter. Då till exempel referenser tillämpas i större utsträckning än forskning kan respondenternas svar visa på ett värderationellt handlande, då skolorna genom respondenternas beslut medverkar i projekt där effekten av dem inte är utvärderade. Webers idealtyp *målrationellt handlande*, är handlingar som enligt Månson (2003 sid. 111) verkställs för att uppnå ett bestämt mål. I detta handlande kalkylerar aktören över vilka handlingar som bäst och effektivast leder till uppnåendet av det uppsatta målet. Ett plausibelt resultat, för det sociala – samt det övriga arbetet i skolan om rektorers beslutsfattande utgår ifrån *målrationellt handlande* blir en skola som uppnår sina mål och som är effektiv. För att nå dit kan rektorerna koppla sina beslut till evidensbaserad kunskap. Det kan tyckas självklart att en verksamhet som skolan i stor utsträckning bör välja att implementera projekt som är utvärderade och som ger positiv effekt. Min studie visar dock att det inte är så i praktiken. En av elva medverkande respondenter väger in evidens vid val av projekt. Anledningen till att majoriteten inte ser till evidens tycks bland annat bero på tidsbrist och okunskap. Konsekvensen blir att den största delen av det sociala arbetet i skolan inte är evidensbaserat.

Ser rektorerna till evidens när de väljer projekt?

Min andra fråga som jag sökte svar på genom de kvalitativa intervjuerna var huruvida rektorerna ser till evidens när de väljer projekt. Jag börjar med att redovisa två representativa citat från ett par respondenter:

”Vi kollar inte efter några forskningsrapporter, vi tar referenser från andra skolor.”

”Det (forskning, min parentes) är ju inte det första vi tittar på, det ska jag säga.”

Ingen av de kvinnliga kommunanställda rektorerna ser till evidens eller forskningsrapporter vid val om medverkan i projekt. Majoriteten anser dock att det är ett plus om det finns någon tidigare utvärdering av projektet. Istället tillämpar de referenser främst från andra skolor vid val av projekt. Tre av de kvinnliga kommunanställda respondenterna anser att de bör bli bättre på att söka efter evidensbaserade metoder, då de menar att skolan har ett stort behov av det idag. Tidsbrist är den enhälligt största orsaken till varför respondenterna inte undersöker om projekten är evidensbaserade. En kvinnlig rektor förklarar det som så, att de prövar projektet först för att se om det fungerar. Dock anser hon att ”... givetvis kan forskningen starta något”, och hänvisar till när det till exempel kommer en rapport om att flickor röker allt mer, då tar skolan tag i just det.

De manliga kommunanställda rektorerna bygger sina beslut på deras egna och sina lärares erfarenheter vid valet om medverkan i projekt. Ingen av dem ser till forskning när det gäller sociala frågor. En av de manliga rektorerna menar att anledningen till varför han inte bygger sina beslut på forskning är att han anser att när forskningen väl är klar så har världen ofta hunnit förändras. Han tar dock givetvis del av rapporter för att se om något kan vara praktiskt användbart. Den manliga rektorn anser också att skolan kan arbeta med sociala värderingar utan projekt och att ”modeprojekt är kassa”. Respondentens skola gör istället egna kvalitetsrapporter, men menar att de inte gör de så noga, eftersom det blir så mycket papper. Den kvinnliga friskolerektorn som svarar att evidens är viktig för valet av projekt, ser givetvis till evidens. De övriga två friskolerektorerna berättar att de tillämpar referenser i större utsträckning än evidens. En av friskolerektorerna svarar som så, att även om de inte bygger sina beslut på forskningsrapporter, så tar de i alla fall del av dem.

Tar vi inte del av forskningsrapporter anser jag att vi missar en mängd viktig information. Vi skulle till exempel förbise Sundells och Forsters (2005 sid. 31) studie som visar att det genom forskning har framkommit att vissa insatser är mer effektiva och/eller kostnadseffektiva än andra, när det handlar om att förebygga sociala problem. Kännetecknet för ett effektivt preventionsprogram är enligt Sundell och Forsters (2005 sid. 31) att insatsen riktas mot risk- och skyddsfaktorer, att undervisningen kompletteras med social träning, vilken syftar till att påverka barnens miljö. Andra kännetecken som de redovisar är optimal timing, inlärningsmetoder som gör att barnen aktiveras, programmets trovärdighet samt adekvat utbildning av dem som bedriver programmet (Sundell & Forster, 2005 sid. 31). Flertalet av respondenterna utgår ifrån en eller flera av dessa kännetecken vid val kring medverkan i sociala projekt. Till exempel redogör den manlige friskolerektorn för att hans skola väger in att arrangören av projektet har adekvat utbildning för uppdraget. Annan intressant forskning som Sundell och Forster (2005, sid. 32) tar upp visar att även om ett preventionsprogram inte är effektivt i statistisk bemärkelse kan det vara kostnadseffektivt och tvärt om. Utifrån detta anser jag att det inte bara är viktigt att undersöka om projektet fungerar förebyggande, utan även se projektet utifrån samhällsekonomiska effekter. När vi bistår ett barn från att bli narkotikamissbrukare blir den samhälleliga vinsten hög, för att inte tala om den individuella. Under en trettioårsperiod kostar en missbrukare samhället mellan 12-15 miljoner kronor (Sundell & Forster, 2005 sid. 32). Följaktligen kan även program som ger ringa resultat vara samhällsekonomiskt effektiva (Sundell & Forster, 2005 sid. 32).

Vad en person anser som legitimt vid val av projekt kopplar jag till Webers *idealtyper för legitim maktutövning* (Weber, 1983 sid. 26). En individ kan uppfatta en social ordning som legitim utifrån *traditionell legitimitet*. En anledning till varför rektorerna bygger sina beslut på referenser kan därmed bero på vana. Av tradition har det blivit legitimt att verka så och därmed godtagbart att bygga beslut på rekommendationer. Uppfattningen om att en social ordning är legitim kan också bero på *karismatisk legitimitet*, som grundar sig på känslomässig tro på ideal, en uppenbarelse eller förebild. Vid användning av referenser finns det en känslomässig tro att rektorer på andra skolor vet vilka projekt som är bra. En möjlig konsekvens av att rektorer fastställer sin medverkan i projekt genom att beslutet anses *karismatiskt legitimt* är att verkningslösa projekt genom goda referenser kan segla omkring mellan skolor år efter år utan att någon ifrågasätter projektets faktiska verkan.

En *målrational* legitimitet kan vara av två slag. Den ena bygger legitimitet på gemensamma överenskommelser mellan aktörerna och den andra grundar sig på att regler och stadgar har skapats av en myndighet som aktörerna anser är legitim och därför samtycker till (Månson, 2003 sid. 112). För att välja att medverka i ett projekt vill en av respondenterna att projektet är kopplat till någon myndighet eller bygger på en rekommendation från till exempel Skolverket. Därmed anses Skolverket som en legitim funktion som rektorn menar utför ett professionellt arbete. Å ena sidan är det tänkesättet *karismatiskt legitimt* eftersom rektorn har en känsla av att, låt säga Skolverkets yttranden är korrekta. Å andra sidan är önskan om en koppling eller rekommendation från någon myndighet även en *målrational legitimitet*, då rektorn gärna använder sig av projekt som till exempel Skolverket har skapat eller rekommenderat. I och med det anses de som legitima, vilket leder till att rektorn därmed samtycker till dem (Månson, 2003 sid. 112). När en rektor lägger större vikt vid projektets egenvärde som till exempel att medverka i ett projekt av gammal vana, för att det är ett trevligt upplägg, pliktuppfyllelse från överordnad etcetera, blir konsekvensen den att rektorn desto mindre reflekterar över projektets effekter (Weber, 1983 sid.19). Den respondent som svarar att evidens är viktigt för valet, väger in evidens i sitt beslut och därigenom tar hänsyn till metodens syfte, medel och sekundära verkningar. Då respondenten använder sig av både referenser från andra skolor och ser till forskningsrapporter gör denne ett rationellt övervägande mellan evidensbaserade - och andra projekt, för att se, vilket som på bästa sätt kan nå skolans mål. Då väger rektorn in att syftet ska nås samt de sekundära effekterna av beslutet (Weber, 1983 sid.19).

Socialförvaltningens förebyggande enhet i Helsingborg använder sig av evidens så långt det är möjligt. Detta för att försäkra sig om att insatser faktiskt har avsedd effekt. Outvärderade metoder tröttar ut, samtidigt som det även finns en etisk aspekt i att tillgodogöra sig vettiga metoder. Resultat av preventivt arbete är även avgörande för människors positiva tilltro och ökar därmed intresset för förebyggande arbete. Förvaltningen kan dock inte enbart arbeta utifrån evidensbaserade metoder då kreativitet och utveckling kan hämmas, men anser det viktigt att använda evidens så långt det går. Teaterprojektet Alkohålet är i sig inte ett evidensbaserat projekt, men det gav möjligheten att frågor kring barn som lever nära missbruk uppmärksammas, vilket är viktigt då deras behov är gravt förbisedda. Att skolpersonal fick tillfälle till ökad kompetens på området och att samverkan mellan socialtjänst och skola skedde påverkade också Socialförvaltningens beslut att använda sig av teatern.

Den avgörande faktorn för beslutet att använda Alkohålet var att Socialförvaltningen genom projektet kunde erbjuda utsatta barn något som kan innebära livsviktiga skillnader, nämligen barngruppsverksamhet, vilken är en evaluerad metod att luta sig emot (Lindstein, 2001).

Vilka sociala projekt har skolorna deltagit i och hur har rektorerna fått information om dem?

Av de kvinnliga kommunanställda rektorerna är det fem av sex som uppger att de varit med i teaterprojektet Alkohålet. Två av de kvinnliga rektorerna säger att projektets tema är väldigt aktuellt och viktigt att lyfta upp. De uppskattar även att projektet introducerades i perfekt tid, så skolpersonalen kunde förbereda sig för projektet på ett bra sätt. Tre av de fem skolorna som medverkat i Alkohålet är också knutna till Non smoking generation. Av de fem som deltagit i Alkohålet är det tre skolor som är delaktiga eller har planer på att gå med i Friends. En av de fem respondenterna uppger att hennes skola aldrig varit delaktiga i något socialt projekt förutom Alkohålet. Som svar på frågan uppger tre skolor att de har god kontakt med Dynamis, en verksamhet i Helsingborg som arbetar med familjerådgivning och som även tar emot människor på enskilda samtal. Andra projekt som de kvinnliga kommunanställda rektorerna redogör sin delaktighet, eller kommande delaktighet i är Netscan, Familjemobilisering, Näktergalen, ART- Aggression Replacement Training, ÖPP- Örebro Preventionsprogram, PBS – Problembaserad skolutveckling, Grön flagg, teaterprojekt, Anti-våldsprojekt, Blå Kamelen, Per och Anders, olika typer av hälsa - och livsstilsprojekt, arbete utifrån ”må bra” som tema, varierande kampanjer mot rökning, alkohol och droger där skolan bjuder in externa personer som föreläsare såsom tulltjänstemän, tidigare missbrukare, föredragshållare och föräldrar. En av de manliga kommunanställda rektorerna svarar att hans skola inte var delaktig i Alkohålet, eftersom han ansåg att informationen om projektet kom alldeles för sent för att hans skola skulle kunna få in det i planeringen.

Den manliga rektorn berättar även att hans skola inte varit delaktig i något socialt projekt, utan har valt att arbeta med sociala frågor internt, då han menar att det leder till bättre långsiktighet. Skolan arbetar istället utifrån egna teman och tar ibland extern hjälp av kyrkan för samarbete. Den andra manliga kommunalanställda rektorns skola var delaktiga i Alkohålet, men ser det inte som ett projekt, eventuellt ett projekt i staden.

En av de tre friskolerespondenterna uppger att de var delaktiga i projektet Alkohålet. En av friskolerektorerna svarar att tillämpning av Familjemobilisering och Våga Vara Vuxen använts på den skola där denne tidigare varit verksam. De arbetar utifrån dessa projekt eftersom de anser att föräldrarna är en viktig del i det förebyggande arbetet. Den andra kvinnliga friskolerektorn berättar att de aldrig skulle anlita en före detta missbrukare som föreläsare eftersom forskning visar att det, som hon säger ”inte lönar sig”. De enda externa personer hon kan komma på som skolan använt sig av, när det handlar om sociala frågor är föräldrar och personal från Vägverket. Något annat socialt projekt anger ingen av friskolorna att de deltagit i. En av friskolerespondenterna förklarar det som så att de nästan aldrig får något erbjudande om sociala projekt, utan får sköta den biten själva.

De kommunanställda rektorerna, oavsett genus förklarar att de får information om projekt via framförallt e-post, men även från områdeschefen, via rektorsmötena, ledningsgruppen, kollegor, lärare, mun till mun, massmedia, Skolverkets hemsida och Helsingborgs Komin – sida (en Internetsida för kommunanställda i Helsingborg, min parentes). Några påpekar dock att det oftast är de själva som söker upp information, utifrån ett eget behov. Två av de kvinnliga kommunanställda rektorerna poängterar att de flesta projekt som endast meddelas via e-post i stor utsträckning gallras bort. De önskar hellre att få informationen i ett sammanhang, eller att arrangören kopplar e-postmeddelandet till ett telefonsamtal eller gemensamt möte. En av dem framförde dock att e-post fungerar bra som en påminnelse, om skolan till exempel varit delaktig i ett fungerande projekt tidigare så kan arrangören meddela via e-post att projektet är på gång igen. Friskolorna redovisar att de framförallt får information om sociala projekt via e-post. Den manliga friskoleanställda rektorn framhöll också att Skol- och fritidsförvaltningen är bra på att informera om något projekt är på gång. Två av friskolerektorerna meddelade att informationen även kan komma genom rektorer från andra friskolor.

Forskning visar att en del förebyggande projekt har haft liten, eller i värsta fall negativ effekt på barn. Runt om i Sverige används bland annat VÅGA – programmet, trots att forskningen ej kan fastställa att programmet fungerar eller påverkar i positiv riktning.

Det har visat sig att programmet rent av saknar effekt eller till och med väckt de ungas intresse för droger (Denvall & Vinnerljung, 2006 sid. 110). Sammanlagt fyra internationella - samt en svensk utvärdering visar att VÅGA – programmet inte fungerar förebyggande, utan till och med ökat ungdomars alkohol- och drogkonsumtion (Sundell & Forster, 2005 sid. 30).

En anledning till varför VÅGA - programmet inte fungerar är att många ungdomar är konforma och inte vill sticka ut. Det kan leda till att de provar alkohol och andra droger för att deras kompisar gör det. Endast undervisning om alkoholens och drogers verkningar och risker kan därför öka intresset att prova alkohol och droger. I Sverige är det IOGT-NTO som driver VÅGA - programmet, men de menar att de har tagit intryck av forskningen och förändrat det svenska programmet. Den nya versionen är dock inte utvärderad än (Sundell & Forster, 2005 sid. 30).

Tre exempel på sociala projekt som skolorna tar upp är Friends, Näktergalen och ÖPP. På deras hemsidor (Friends, 2007; Näktergalen, 2007; ÖPP, 2007) hittar jag inga fakta som tyder på att projekten skulle vara evidensbaserade. Dock har ÖPP blivit utvärderat i en fallkontrollstudie med goda resultat, resultatet är dock inte vetenskapligt publicerade. ÖPP är därmed inte klassad som en evidensbaserad metod, men en ytterligare utvärdering av ÖPP pågår just nu. Att ett projekt inte är evidensbaserat i dag behöver inte betyda att projektet inte är bra. Det kan istället bero på att det inte blivit utvärderat än.

Vem på skolan beslutar om vilka projekt de ska delta i?

Samtliga rektorer svarar att det är de själva i egenskap av rektorer som har det yttersta ansvaret och beslutar vilka projekt skolan ska delta i. Innan beslutet fattas kan frågan diskuteras med personer som biträdande rektorer, ledningsgrupp, lärarna, arbetslag, elever och föräldrar. En av de manliga kommunanställda rektorerna svarar även att om projekten är kostnadsfritt så händer det att lärare ibland själva beslutar om att delta i projekt. Den manliga friskolerespondenten säger också att när det gäller sociala frågor samarbetar han emellanåt med NO-lärare och skolsköterska för att fatta beslut. Majoriteten av de kvinnliga kommunanställda rektorerna utvärderar också mer eller mindre alla projekt de är delaktiga i, ofta tillsammans med både lärare, föräldrar och elever. Två av dem framhåller tydligt vikten av utvärdering, då det är utvärderingar som ligger till grund för vidare samarbete med projektets arrangör. De manliga kommunanställda rektorerna lägger inte lika stor vikt vid utvärdering. Anledningen som en av dem förklarar det är att "det blir så himla mycket dokumentation".

Empirin visar att majoriteten av rektorerna är flitiga på att utvärdera sociala projekt inom skolan. Dock visar forskning att skolan endast i undantagsfall utvärderar och kritiserar den egna kulturen när ett förbättringsarbete ska starta (Ekholm, 2000 sid. 179).

Skolan använder idag utvärderingar i hög grad till att kartlägga elevers och föräldrars åsikter om olika delar av verksamheten. Samtidigt är det sällan som utvärderingar används som intern granskning för att utforska skolans arbets- och umgängesmonster bland de vuxna (Ekholm, 2000 sid. 179).

Rektorn har ansvar för skolans resultat. Det är även rektorn som ansvarar för att frågor och risker kring tobak, alkohol och andra droger tas upp i undervisningen samt ansvaret över att skolans personal får den kompetensutveckling som krävs för att de professionellt ska kunna utforma sin uppgift (Läroplan, 2006 sid. 16). Skolledare har ett stort ansvar över det arbete de väljer att utföra, eller inte utföra. Deras uppdrag är viktigt då skolledarens beslut påverkar nästa generation. Därför bör de reflektera över sitt arbete samt vilka konsekvenser beslut kan få, så att tillvägagångssättet kan bli mer *målrationellt*.

Vad anser rektorerna är den avgörande faktorn till att evidensbaserat socialt arbete kan börja komma in i skolan och har skolan någon plan för det sociala arbetet idag?

De många tips och tankar som respondenterna redovisar har jag samlat en bilaga vid namn *”Rektorernas tips och tankar till Socialförvaltningen”*.

Som tidigare nämnts uppger de kommunanställda respondenterna att de blir överösta med e-post kring olika projekt. De känner att de därmed inte har tid att sätta sig in i projektens konsekvenser och ta del av forskning. En rektor anser att det vore bra om kunskap om evidens förmedlas redan i rektorsutbildningen, så att de blivande rektorerna får med sig sådan kunskap redan från början. Respondenten säger att rektorer inte har tid att leta reda på forskning och dennes förslag är att:

”Skol- och fritid har ju utvecklingsledare anställda som åker på kurser och som i större utsträckning tar del av forskningen, de borde ha tid att fördjupa sig i den och framför allt behöver de ut och informera om forskningen ute i verksamheterna. Det borde de ha tid till.”

En kvinnlig kommunanställd rektor svarar så här på frågan:

”Vi måste börja prata om det (evidens, min parentes) och plocka fram begreppet.”

En av friskolerektorerna kommer med förslaget att det kanske skulle finnas något liknande ”Svanenmärkt” för evidensbaserade metoder, så skolan lätt kan se om metoden är klassad som evidensbaserad.

”Som rektor går det inte att hålla sig uppdaterad på allt, jag skummar igenom de mail vi får om forskning.”

En kvinnlig friskoleanställd rektor menar att det säkert handlar om vilken vana rektorn har att arbeta i projektform. Hon menar att vana leder till att rektorer börjar söka och se till evidens. Respondenterna från samtliga skolor uppger att deras skola mer eller mindre har en plan för det sociala arbetet på skolan. Allt från att de arbetar med utgångspunkt i olika ord som etik och moral, livsstil och hälsa, trygghet och trivsel, respekt samt livskunskap. Det förekommer olika likabehandlingsplaner, den individuella utvecklingsplanen, elevvårdsplaner, EQ - plan och omväxlande anti-mobbningsplaner.

För att kunna bedriva ett fungerande förebyggande socialt arbete i skolan krävs det att alla som arbetar för verksamheten är med och satsar på att utveckla den sociala biten. Skolan är en viktig arena för att förebygga framtida sociala problem bland våra barn och ungdomar (Persson & Svensson, 2005 sid. 55). Genom Perssons och Svenssons (2005 sid. 55) undersökning framkom det dock att skolpersonalen själva, de som ska utföra det praktiska arbetet inte är lika övertygade om det. De menar att de saknar kunskap, metoder och tid för att bedriva denna form av arbete. Det visar även min studie på, då respondenterna lyfter upp att lärare ibland känner sig otrygga och att skolan saknar tid för att fördjupa sig i projektens verkan.

Forster (2003 sid. 19) kommer i sin rapport fram till att ett framstående hinder för att kunna implementera sociala program i skolan är bristande stöd från skolledningen. Han menar att skälet är att skolledningen inte prioriterar programmen och ej heller dess mål, som till exempel kan vara att förebygga drogmissbruk. Det blir svårt att implementera sociala projekt där ledningen anser att deras skola endast ska ägna sig åt pedagogik och inte åt att socialisera barn (Forster, 2003 sid. 19). Vilken roll vi än anser att skolan bör ha, så är dess uppgift idag inte bara att förmedla kunskap, utan även att utveckla sociala förmågor hos eleverna (Denvall & Vinnerljung, 2006 sid. 106).

För att skolan ska kunna förbättra elevernas möjligheter att leva upp till målet att bli goda samhällsmedborgare skriver Denvall & Vinnerljung (2006 sid. 106) att somliga anser att det kanske inte bara behövs en plan för vilken kunskap som ska inhämtas, utan att skolan även är i behov av en social läroplan. Samtliga respondenter uppger att de på ett eller annat sätt har en plan för hur det sociala arbetet ska bedrivas på skolan. Lärare är inte bara pedagoger, utan utövar även ett socialt arbete. En hel del skolpersonal känner sig otrygga i sin roll att möta barn i svårigheter. För att de ska känna sig tryggare behövs det en tydlig rikstäckande plan för hur det sociala arbetet ska bedrivas i skolan, vilka skolans ansvarsområden är och vem som ska göra vad. Oavsett skolform och landsände ska barnen ha rätt till gott socialt arbete redan under skoltiden. Elva skolor har elva olika planer för det sociala arbetet. Empirin visar tydligt att även skolor inom samma stad har olika modeller för hur det sociala arbetet ska bedrivas. En avgörande faktor till att evidensbaserat socialt arbete kan börja komma in i skolan kan vara en gemensam plan, låt säga en social läroplan som förespråkar användande av evidensbaserade metoder. En anledning till varför skolpersonal känner sig otrygga i sin roll att möta och/eller förebygga sociala problem är att de känner att de saknar kunskap, metoder och tid för ett sådant arbete. Tidigare ansågs till exempel våld inom skolan som ett ordningsproblem som var skolans ansvar att lösa. Idag är den allmänna uppfattningen enligt Persson och Svensson (2005 sid. 26) att allt våld ska polisanmälas.

En social handling styrs av aktörernas föreställningar om en legitim ordning (Månson, 2003 sid. 112). Kopplat till Webers *idealtyper för legitimitet* (Weber, 1983 sid. 26) är den angörande faktorn till att skolan kan inleda en tillämpning av evidensbaserade metoder för det sociala arbetet i skolan att rektorerna måste börjar anse det som legitimt att använda sig av evidensbaserade metoder. En av respondenterna menar att det måste bli en vana att nyttja evidens för att det ska bli mer etablerat. Anknutet till Webers *traditionella legitimitet* så måste det skapas en tradition av att evidensbaserat socialt arbete är legitimt innan det kan börja tillämpas i någon större utsträckning. En gemensam plan för det sociala arbetet i skolan ökar den *målrationalella legitimiteten* för metoderna. Kopplat till Weber (Månson, 2003 sid. 112) menar jag att den allmänna planen bör innehålla ordningsregler och stadgar som skapats av en myndighet som aktörerna anser är legitim. Då metoderna börjar användas mer, leder det till att de anses som rättmätiga och en överenskommelse skapas mellan skolorna och de börjar referera evidensbaserade metoder till varandra, vilket leder till att evidensbaserade metoder kan komma in i skolan allt mer.

7. AVSLUTANDE DISKUSSION

”Om man pratar om lärare så tror jag att de litar mer på sin egen erfarenhet än på forskningsrapporter från Socialhögskolan.”

Detta är ett citat från en av intervjupersonerna som får representera andemeningen från intervjutillfällena. Om inte skolan litar på forskning leder det till att den inte tillämpas. Jag menar inte att vi ska bortse från lärares egen yrkeserfarenhet, utan mer se evidensbaserade metoder som ett komplement till den. Det leder till en bra balans mellan erfarenhet, kreativitet och effektivitet. Genom min studie har det framkommit att det som främst avgör, påverkar och styr beslut om vilka erbjudanden till sociala projekt rektorerna tackar ja till beror på skolans behov samt vilka referenser andra skolor ger projektet. Dessa faktorer tillämpas i större utsträckning än evidens. Jag menar att vi därmed på ett tydligt sätt kan se att många sociala insatser som skolan väljer att implementera i verksamheten gör de för att det verkar bra, inte för att det verkligen *är* bra. En fördel med det aktiva referensanvändandet hade varit om referenserna tagits från skolor som tillgodogör sig evidens.

Idag kan rektorer välja att medverka i vilka projekt de vill. Att det inte finns några riktlinjer finner jag som ett problem. Det finns ingen begäran på, eller tradition av att en viss andel av det sociala arbetet i skolan ska vara evidensbaserad. Konsekvensen blir att barn tar del av projekt som vi inte kan garantera är av godo. En lösning skulle kunna vara riktlinjer genom en gemensam plan för det sociala arbetet i skolan. Den bör även leda till en evidenssäkring av det sociala arbetet hos både kommunala skolor och friskolor. En av respondenterna anser att den avgörande faktorn till att evidensbaserat socialt arbete kan börja komma in i skolan är att begreppet plockas fram och att en diskussion om begreppet inleds. Min förhoppning är att denna uppsats bidrar till detta.

Att ha möjlighet att kunna välja och vraka mellan evidensbaserade metoder som samlats i en förteckning genom sin märkning, liknande ”Svanenmärkt”, en stämpling baserad på en tanke från en av respondenterna, skulle spara mycket tid för beslutsfattarna. Om det skulle ta samma tid att få vetskap om en evidensbaserad - som en icke evidensbaserad metod, ser jag det som märkligt varför skolan i så fall inte skulle välja den evidensbaserade.

Jag anser också att en gemensam plan för det sociala arbetet i skolan kan strukturera upp skolans ansvarsområden. Planen kan också leda till att ge kunskap, tips om metoder samt genom att just strukturera upp skolans ansvarsområden, spara tid för skolpersonalen som då kan fokusera på sitt uppdrag och fördjupa sig i nödvändig kunskap. De negativa aspekterna med en gemensam skolplan för socialt arbete är att alla typer av riktlinjer lämnar ett stort tolkningsutrymme, vilket kan leda till att skolorna ändå inte arbetar utifrån samma principer. Samtidigt finns risken att planen skapar en alltför stor likriktning av den sociala verksamheten i skolan där skolans egen kreativitet kvävs, vilket leder till att skolans enskilda behov ej uppmärksammas. Positiva konsekvenser av en gemensam skolplan för socialt arbete är att den leder till trygghet för skolpersonalen, lyfter upp evidensbaserade metoder, ger skolan ett redskap att luta sig emot och som kan skapa vidare kunskap om evidensbaserat socialt arbete i skolan, vilket i sin tur leder till förbättringar av det sociala arbetet för de unga. Även tipset om, för att använda respondentens koncept en "Svanenmärkning" av evidensbaserade metoder skulle spara tid, då skolorna snabbt kan se om metoden eller projektet är evidensbaserat. En sådan märkning skulle leda till att evidensbaserade metoder börjar tillämpas i större utsträckning, då tidsbrist var den största anledningen till varför inte skolorna använde sig av evidensbaserade metoder idag.

Marknadsföring samt tydliggörande av vem skolan kan vända sig till vid frågor kring socialt arbete och evidens är två avgörande faktorer (hämtade från bilaga - "*Rektorernas tips och tankar till Socialförvaltningen*") för socialarbetare från till exempel Socialförvaltningens förebyggande enhet att ta hänsyn till om de vill vara med och bidra till att evidensbaserat socialt arbete ämnar öka i skolan. De bör även vara ute i god tid och informera om projekten, minst tre månader innan för att väcka intresse och för att skolpersonalen ska hinna förbereda sig. För att evidensbaserat socialt arbete ska kunna implementeras i skolan är det enligt några av respondenterna viktigt att socialarbetaren eller projektarrangören utgår ifrån vad varje enskild skola är i behov av och inte låta projekten vara så likriktade som de är idag. Jag anser att skolan har mycket att vinna både ekonomiskt och tidsmässigt om fler metoders effektivitet säkerställs. Även samhället har pengar att spara, eftersom förebyggande socialt arbete i skolan kan leda till goda resultat i framtiden. Så länge rektorerna inte ser till evidens i beslutsfattandet menar jag att det inte sätts någon press på vare sig arrangörer av projekt, metodforskare eller verksamheter att försöka få sitt område att uppnå evidensstatus. Det finns ingen anledning för till exempel projektledare att lägga tid och pengar på fallkontrollstudier då skolor, oberoende av projektets evidensstatus, anlitar dem ändå.

Det leder till att endast ett fåtal metoder och projekt utvärderas och ineffektiva eller rent av skadliga projekt fortsätter att cirkulera i skolans värld. Om fler projekt evidensbaseras och om implementeringen av projektet sker regelrätt förebyggs sociala problem. Det vinner vi alla på, framför allt barnen.

Min studie visar att de kommunala skolorna medverkar i större utsträckning i sociala projekt än friskolorna. En anledning till detta tycks vara att friskolorna inte får lika mycket information om vilka projekt som är på gång. Flertalet av de kommunanställda rektorerna anser sig bli mer eller mindre överösta av e-postmeddelanden med information angående olika projekt, konferenser, fortbildningar, temadagar etcetera. Friskolorna känner bara igen sig till en viss del i denna bild. Konsekvenserna blir som en av friskolerektorerna redan nämnt att de får sköta den sociala delen själva. Det leder i sin tur till stora skillnader för hur de sociala frågorna behandlas, beroende på om skolan är en kommunal skola eller en friskola. Samtidigt ser friskolorna i större utsträckning till evidens, vilket jag menar har att göra med att de själva får söka information om projekt, istället för att få information om ett projekt färdigpaketerat via e-post.

Majoriteten av respondenterna utvärderar de projekt som de har medverkat i. Utvärderingar i all ära, men jag menar att det vore ett smart drag när kvalitén kan höjas och tid kan sparas om skolan tillämpar redan utvärderade metoder istället för att själva planlägga och fundera ut tillvägagångssätt för hur projektet ska implementeras i organisationen. Det kan dock vara en fördel att undersöka hur metoden eller projektet tillämpats just på den egna skolan. Detta eftersom en viktig faktor för evidensbaserade metoder enligt Forster (2003 sid. 17) är att metoden implementeras korrekt.

Idag är det naturligt att kunskap som lärs ut i skolan bygger på forskning. Låt även det sociala arbetet i skolan göra det!

8. FORTSATT FORSKNING

Ett stort antal av rektorerna tog under intervjutillfället upp deras ständiga dilemma kring vart gränser för skolans ansvarsområden går och om socialt arbete verkligen hör hemma i skolan och om det gör det, på vilket sätt ska det i så fall utövas? Det skulle vara ett intressant och relevant område att utforska.

9. SLUTORD

Det har varit mycket lärorikt att få ta del av rektorernas tankar och resonemang kring socialt arbete och jag vill ännu en gång tacka alla er som ställde upp för intervju. Min förhoppning är att denna uppsats har väckt tankar hos er och alla andra som tar del av den. Jag hoppas att uppsatsen får vara till nytta för fortsatt gott socialt arbete, då de barn som vi idag fostrar bland annat är framtidens rektorer och socialarbetare. Jag önskar att skolledare genom uppsatsen börjar reflektera över varför de väljer som de gör, vad det får för konsekvenser och om de bör ändra sina vanor så att de blir mer legitima. Genom uppsatsen hoppas jag att begreppet evidensbaserat socialt arbete lyfts fram och inspirerar.

För att vara lite krass bygger besluten på socialt arbete i skolan idag på trevligt upplägg, bra marknadsföring och goda referenser. Om skolan likaväl ska spendera pengar, varför inte lägga dem på, låt säga, kanelbullar. Kanelbullar är också trevliga, men de förebygger inte heller sociala problem.

KÄLLFÖRTECKNING

Litteraturlista

- Blom, Björn & Morén, Stefan & Nygren, Lennart (red.). (2006) *Kunskap i socialt arbete – om villkor, processer och användning*. Stockholm: Natur och Kultur
- Denvall, Verner & Vinnerljung, Bo (red.) (2006) *Nytta och fördärv – Socialt arbete i kritisk belysning*. Stockholm: Natur och Kultur
- Ekholm, Mats & Blossing, Ulf & Kåräng, Gösta & Lindvall, Kerstin & Scherp, Hans- Åke. (2000) *Forskning om rektorer – en forskningsöversikt*. Kalmar: Skolverket
- Kylén, Jan-Axel. (2004) *Att få svar – intervju, enkät, observation*. Stockholm: Bonnier Utbildning AB
- Lindstein, Thomas. (2001) *Vändpunkt – ur barnens och ungdomarnas perspektiv*. Stockholm: Förlagshuset Gothia AB
- Magne, Holme, Idar & Solvang, Krohn, Bernt. (1997) *Forskningsmetodik – om kvalitativa och kvantitativa metoder*. Lund: Studentlitteratur
- Månson, Per i Andersen, Heine & Kaspersen, Lars, Bo (red.). (2003) *Klassisk och modern samhällsteori*. Lund: Studentlitteratur
- Paulsson, Ulf. (1999) *Uppsatser och rapporter – med eller utan uppdragsgivare*. Lund: Studentlitteratur
- Persson, Anders & Svensson, Kerstin. (2005) *Drogförebyggande arbete i skolan - möjligheter och dilemman*. Lund: Studentlitteratur
- Rosen, Aaron i Blom, Björn & Morén, Stefan & Nygren, Lennart (red.). (2006) *Kunskap i socialt arbete – om villkor, processer och användning*. Stockholm: Natur och Kultur
- Trost, Jan. (2005) *Kvalitativa intervjuer*. Lund: Studentlitteratur
- Weber, Max. (1983) *Ekonomi och samhälle – förståendesociologins grunder I Sociologiska begrepp och definitioner – ekonomi, samhällsordning och grupper*. Lund: Argos

Internet

- Carlsson, Peringe. (2005) *Evidens förutsätter forskning*.
http://www.fhi.se/templates/Page2cols____5828.aspx (2007-05-04)
- Forster, Martin. (2003) *Prevention av missbruk och kriminalitet. Vad kan skolan göra?*
Stockholm: Forsknings- och Utvecklingsenheten
http://www.stockholm.se/files/86200-86299/file_86243.pdf (2007-04-28)
- Friends. (2007) <http://www.friends.se> (2007-05-10)

Högskoleverket. (2003) *Socialt arbete – en nationell genomlysning av ämnet*
<http://www.hsv.se/download/18.539a949110f3d5914ec800086375/0316R.pdf> (2007-06-11)

Läroplan. (2006) *Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet Lpo 94*, skolverket. Odeshög: Skolverket
<http://www.skolverket.se/sb/d/468> 2007-05-10

Näktergalen. (2007) http://www.mah.se/templates/Page____8978.aspx (2007-05-10)

Socialstyrelsen. (2001) *Nationellt stöd för kunskapsutveckling inom socialtjänsten*
<http://www.socialstyrelsen.se/NR/rdonlyres/E3838735-1C26-48A9-9968-5F127688ADEA/2571/0003012.pdf> (2007-06-11)

Sundell, Knut & Forster, Martin (FoU-rapport 2005:1) *En grund för att växa. Forskning om att förebygga beteendeproblem hos barn*. Stockholm: Forsknings- och Utvecklingsenheten
http://www.stockholm.se/files/86200-86299/file_86243.pdf (2007-04-28)

Wikipedia. (2006) http://sv.wikipedia.org/wiki/Harald_Swedner (2007-06-11)

ÖPP. (2007) http://www.fhi.se/templates/fhischoolpage____8484.aspx (2007-05-10)

Häfte

Helsingborg, (2005). *Helsingborgs Bildningsnämndens förteckning över grundskolor 2006-200*. Helsingborg

BILAGA - Rektorerens tips och tankar till Socialförvaltningen:

Tips till Socialförvaltningen

- ✘ ”Alla som ska arbeta med ungdomar eller mot skolan måste sätta sig in i skolans organisation och uppdrag. Många socialsekreterare har ingen aning om hur skolan fungerar och det gör det jobbigt i en redan ansträngd situation som till exempel vid ett krävande elevärende.”
- ✘ ”Lyssna mer på vad lärarna tycker och vill ha, för de kan sina elever.”
- ✘ ”Mer marknadsföring, det är a och o. De (socialtjänsten, min parantes) borde komma hit och berätta vad de har att erbjuda istället för att vi alltid får söka upp.
- ✘ ”Jobba på samma ställe några år, så det kan byggas upp ett förtroende.”
- ✘ ”Soc. måste förstå att skolan inte bara har uppdraget att arbeta socialt.”
- ✘ ”Se till så att lärarna känner sig rustade att möta sociala problem, men jag tror att vi inom en snar framtid kommer ha socialpedagoger i skolan som får ta hand om de bitarna för det börjar bli för mycket nu när lärarna ska sköta allt.”
- ✘ ”Alkohålet, var väldigt engagerande då, men sen flög det iväg, hade nästan glömt bort det innan jag fick ditt mail. Det är viktigt att projekt fungerar över tid. Det kan vara ett tips till nästa gång.”
- ✘ ”Mitt tips är att vara ute i god tid och informera om projekt, minst tre månader innan skulle vara lagom.”
- ✘ ”Det är viktigt med kontinuitet. Har man arbetat utifrån ett tema skulle det vara bra om det togs upp igen var sjätte vecka eller nått.”
- ✘ ”Hör efter vad det finns för behov för skolan och om det verkligen behövs något.”
- ✘ ”Marknadsföring är viktigt. Berätta vad enheten är till för, det måste de göra för att få genomslag i skolan. Skolan är ju den viktigaste arenan att arbeta förebyggande på enligt soc. ja, men jobba utifrån det då.”
- ✘ ”Det är viktigt med kontinuerlig kontakt mellan skolan och socialtjänsten så att ett förtroende kan byggas upp.”
- ✘ ”Det är lönlöst att informera ledningsgruppen, gå via personalen istället och gör det intressant för dem.”
- ✘ ”Utgå från varje enskild skola och se vad just den har behov av. Va inte så himla likriktade.”
- ✘ ”Det är viktigt att projektet fungerar praktiskt i verksamheten.”
- ✘ ”Vi vill ha fler erbjudanden om bra sociala projekt.”

- ✘ ”Alkohålet var alldeles för likriktat, vi har föräldrar som dricker, men fortfarande fungerande familjer så de är inte intresserade av soc. Deras drickande går heller inte ut över barnens skolarbete, så vi kan ju inte heller göra något.”
- ✘ ”Förebyggande borde marknadsföra sig bättre, för att inte säga hela socialtjänsten.”
- ✘ ”Alkohålet hade syftet att hitta barnen. Vi vet redan vilka barnen är, så det hade varit bättre att gå igenom hur man går vidare. Då det är fungerande familjer så finns det ju ingen grund att anmäla och vi får bara tillbaka dem eftersom det alltid finns värre hos soc. så vårt område passar inte in där.”
- ✘ ”Det skulle behövas en kompetensbank att ta hjälp ifrån.”
- ✘ ”Socialförvaltningen riktar sig ju inte hit, vi är också i behov att arbeta förebyggande.”
- ✘ ”Det vore bra om information kom ungefär en termin innan, så intresset väcks tidigt och så att vi hinner planera.”

Tips på teman

- ✘ ”Ett projekt som handlar om relationer är alltid välkommet.”
- ✘ ”Alltid viktigt att prata kring relationer, så något projekt om det kanske.”
- ✘ ”Anti- rök har ju helt försvunnit, nu är det bara alkohol och droger för hela slanten, kanske skulle behöva komma tillbaka till anti - rökning igen?”
- ✘ ”Allt som handlar om barnens vardag och andras vardag det är viktigt att jobba med, Alkohålet är ett bra exempel på det. Även om man själv inte har föräldrar som missbrukar så kan man kanske lättare förstå sin kompis situation och hur den har det”.
- ✘ ”Vi vill gärna se en fortsättning på Alkohålet, så det inte bara rinner ut i sanden.”
- ✘ ”Det är viktigt att socialtjänst, skola och polis träffas och samtalar kring vissa frågor, men det ska vara väl genomtänkta möten så vi inte bara träffas för träffandets skull.”
- ✘ ”Just nu skulle det behövas ett projekt kring hur läraren utvecklas i ledarrollen.”
- ✘ ”Det behövs verktyg i vardagen. I dag finns inte de naturliga social nätverken kvar, så de måste vi ta ansvar för.”
- ✘ ”Barnen måste lära sig att respektera varandra och vuxna, så ett socialt projekt om respekt och relationer skulle vara bra.”
- ✘ ”Förebyggande skulle kanske kunna arbeta mer med föräldrautbildning, för det är en jätteviktig grupp att nå.”
- ✘ ”Jag vet knappt vad förebyggande gör, så jag har inget konkret tips till dem. Har börjat med nätverk, så nu har jag koll på vad mottagningen gör.”

Samverkan

- ✘ ”Det behövs bättre samarbete mellan skola, socialtjänst och polis och att vi alla jobbar med evidensbaserad kompetens utifrån våra olika områden.”
- ✘ ”Jag tror på gemensamma metoder och kontaktpersoner. Så man vet vem man ska ringa när det händer något, så är det inte idag.”
- ✘ ”Mer samarbete med dokumenterade möten mellan skola, polis och soc.”
- ✘ ”Vi skulle vilja ha en kontaktperson från socialtjänsten, så vårt samarbete leder till kontinuitet.”
- ✘ ”Mer samarbete så att inte föräldrar och lärare är rädda för soc. och för att anmäla.”
- ✘ ”Myndigheterna borde samarbeta mer i områdesgrupper, det skulle vi spara på både ekonomiskt och tidsmässigt, vi borde använda Manchestermodellen.”
- ✘ ”Det är välkommet med ett bättre fungerande samarbete mellan skolan, soc. och polisen. Jag vill ha en kontinuerlig mötesform med ett klart syfte, så vilken skolpersonal eller soc. person kan gå in. För vi vet ju att det inte är samma personer på samma poster så länge som det skulle behövas.”
- ✘ ”Mer samarbete mellan socialtjänst, skola, polis, kyrkan, fritidsgårdarna. Vi måste börja träffas regelbundet igen. Socialtjänsten har dragit sig tillbaka, beror säkert på resursbrister, men samarbetet var mycket bättre förr. Det vore bra om förebyggande fanns ute på rasterna som förr och att de presenterar sig i klassrummen, så vi och eleverna får ansikten.”
- ✘ ”Vi har ingen kontaktperson och vet inte vem vi ringer om vi vill något.”

Övrigt

- ✘ ”Vi får inte glömma att skolan i sig är ett socialt projekt, där eleverna umgås med varandra och lär sig hur samhället fungerar.”
- ✘ ”Vi ska ju inte ta över föräldraansvaret också, även om det håller på att bli så. Vi ska förbjuda godis i skolan, men så när de kommer hem så får de en chokladkaka.”
- ✘ ”Det är bra att soc. är mer professionella nu, eller det känns som att de är det mer nu, det var de säkert innan också.”
- ✘ ”Alkohålet gav inte de resultat som önskades, det har ju inte kommit någon till barngrupperna, skulle ju typ behöva va 100 barn för att det skulle vara lönt, eller i och för sig så kanske det lönar sig med 1 barn också både ekonomiskt och etiskt. Det beror ju på hur man ser det.”
- ✘ ”Ett tips är att någon lärare skulle vara ambassadör för projektet, så att det finns någon kvar på skolan för frågor och stöd för elever och lärare när projektet är avslutat.”